

Aiszóposz Delphoiban

blös loccsanással csapta a mézárósinas a durva faasztalra a friss marhabélszállítmányt. Itt, Dephoiban nyáron már a reggelek is forrók. Biasz, a jós egy marék rézpénzecskét dobott a koszos lábú gyerekek, miközben másik kezével szaporán törölgette gyöngyöző homlokát.

– Üzenem a mesterednek, a vén Periandrosznak, hogy az epét és a májat tisztességesen vágja le a zsigerről! A vendégeim panaszkodnak a kifakadó epe szagára. – A futár csak pimaszul vigyorgott egy nagyot, és már el is tűnt a Szent út egyre erősödő forgatagában. – Eh, papolhatok én! Micsoda szállítók! – dörmögte Biasz. Minden évben fejébe vette, hogy a következő szezonra Dodonába teszi át székhelyét, ahol néhány ősrégi tölgyfa susogásából jövendöltek. A béltekercekből történő divinatíó amúgy is hátrébb szorult a delphoi attrakciók sorában. A Püthiák kilencnapos ténykedése már a múlté, egész nyáron át kábították magukat és soknyelvű vendégeiket babérleveleikkel.

Ahogy Phaeton szekere egyre magasabbra hágott, úgy szorgalmasodtak meg a hatalmas sziklafal tövébe épült város polgárai. A vallási zarándoklat bőséges bevétellel látta el őket. Szolón kovácműhelye egy aleppófényő árnyékében működött. Khitónjaikat a gerendára terítették a dolgos munkások. A mezítelen felsőtestű kovácsok feketén dagadó izmait lopva méricskelték az északibb vidékekről idetévedt női látogatók. Az izzó vasérből kipörölyözött áldozati késeknek igen nagy keletje volt, Szolón esténként Pittakosz kocsmájának hátsó teraszán büszkén számolt be barátainak a napi bevételről.

Thalésszel és Khilónnal jól megértették egymást, hiszen mindhárman kézművesek voltak, megbecsült, gazdag városlakók. Nevetve emlegették, hogy a messze földről idesereglett népeknek és hangyaszorgalmuknak köszönhetően nekik minden este szümpozsion van. A borivók társaságának tagjai lelkesen markolták a kratért, amibe a fogadós egyik szolgálja öntögette a vízzel kevert bort.

Mint minden este, ma is betévedt a mulatozók közé Aiszóposz Agenor, a meszesonglőr. – Aiszóposz! – kurjantott mosolyogva Thalész. – Gyere ide közénk, mesélj és igyál! A jó bor majd elfelejteti veled együgyűséged! Agenor megszokta már, hogy mindenki bohóca a népek között, de nem bánta, és lehuppan a bölcek közé a klinére. A díszesen festett faágyon elterülve tovább pihenhetett. Őt nem izzasztotta meg a verőfény. Egész nap az Apollón-szentélyben lófrált, az orákulumok irodájánál sorukra váró idegeneket traktálta fabuláival. Lustaságát az arcára nőtt bélyegként büszkén viselte, mint egy birodalmi jelvényt.

– Elnéztem ma Kleobuloszt, a szentély papját. Reggeltől estig körmöli a hexameterket. Rabszolga, mint én voltam régen – rágsálta a szavakat a szárított datolya mellé. – Meglátod Agenor, ami ma zeneként jön ki a szádon, holnap sajgó gyomorkorgássá változik – intette Khilón. – Emlékszünk még, hol kötöttél ki tavaly ősszel is! – röhö-

gött Szolón. – Nem akarom hallani! – vinnyogta Agenor. – Hallgassátok meg inkább a mai mesémet! Az ivó többi vendége is közelebb húzódott a társasághoz, és néhányan tolmácsolást követeltek a mese mellé.

– *A hangya és a tücsök* – hirdette ki a címet Agenor lelkesen. – *Hideg tél volt, és vihar zúdult le az Olümposzról. De a hangya sok gabonát bordott össze még aratás idején, és elraktározta a házában. A tücsök meg egy lyukba bújt, s majd meghalt az éhségtől és a nagy hidegtől sanyargatva. A hangyához könyörgött hát: adjon neki az élelemből, hadd egyen egy kis búzát, s ő is életben maradna. A hangya viszont így szólt hozzá: „Hát hol voltál a nyáron? Miért nem gyűjtöttél élelmet az aratáskor?” „Énekeltem és gyönyörködtem a vándorokat” – felelte a tücsök. A hangya nagy nevetéssel felelte erre: „Hát akkor telen meg táncolj!”*

Agenort a taps helyett szomorú csend várta a mese végén. Óvatosan körülpillantott, de mindenki másfelé nézett. – Most mi van? – bökte oldalba Thalészt. – Te ostoba, naiv gyerek! Ez a mese rólad szól! – válaszolta az. Agenor rántott egyet a vállán, meg a tunikáján, és azt dörmögte – Hálátlan népség! Kockáztatok csak, a művészetet meg hagyjátok énéám!

Szeptember közepén az utolsó turistabuszok is lekapaszkodtak Delphoi sziklájáról. Elmaradtak az utazók, a Neckermann, TUI, és mások bezárták információs irodáikat. Az animátorok visszatértek Kelet-Európába, és a görög egyetemisták is beültek az athéni egyetemek padsoraiba. Elcsendesedett a város, elillant az áldozati állatok húsából sütött lakomák és a virágfüzerek illata. Agenor szomorúan császkaált az agorán, majd csöndesen benyitott a munkaközvetítő irodába. A pult mögött vihogva köszöntötte a bajszos kisasszony. – Isten hozta Aiszóposz Úr! A szokásosat? – Igen, – motyogta Agenor. Kint a téren aztán kínosan morzsolgatta ujjai között a közeli autógyár személyzeti vezetőjének névjegykártyáját.

Az avatás

Kifordult az udvarból, de alig hagyott el két akácfát, máris ismerős cincogó hang ütötte meg egyébként mindig fájó fülét.

– ...us! ...pus! apus! – Lihegve érte utol a kicsi, gömbölyű asszony, aki már majd fél százada úgy sürgött-forgott körüllette, mint a rokka.

– Apus! A meghívó a láda sarkán maradt! – Meg nem sértette volna az urát, a polgármestert azzal, hogy őt hibáztatja. Az a meghívó baja, gondja, hogy ott rekedt. – Eh, Terka, csak nem gondolod, hogy nekem oda meghívó kell! Hát nem ismer engem az összes mosoni polgár? Nem ők ültettek a székbe már kétszer is? No, add ide! – Egy gyenge simogatás volt a jutalom, amitől az asszony mindig elpityeredett kicsit a lelke mélyén. Ezt az érzést még Pozsonyból hozta, ahonnan elkérte ez a nagy ember, és ettől nem tudott, de nem is akart szabadulni. Hozzá tartozott már, mint akáchoz az illata.

Ezt a mézédés májusi ajándékot érezte meg a férfi is, ahogy továbbhaladt a fák mellett, miközben ujjai között morzsolgatta a postalap méretű papiroost. Szép, cikornyás, kövér magyar betűkkel állott rajta: Meghívó. Kézírás volt, bordó tintával. Férfiember ily szépírással?– futott be a gondolat az agyán. De rögtön megtalálta a kulcsot a zárhoz! Ez a Csóka írnok volt Pozsonyban, mielőtt üzletbe került. A fiatalkori

készségek nehezen kopnak, a szépírás is ilyen. Tán a lelke is ilyen asszonyos? Akkor itt ma nagy dolgok kezdődnek, mert a kolbász is azt szereti, ha szépen szölongatják, babusgatják, könnyű füsttel igazgatják a boton. Bár a fröhstückből nemrégén állt fel – a téli vágás egyik utolsó falatkáját hozta le a lány a padlásról –, erre a gondolat-ra csak összefutott szájában a nyál. Hány éves is ez a Karcsi gyerek? Még negyven sincs, de új boltot nyit. Talán megelégette a gabona szállkáját kihúzogatni az inge hajtása alól? Vagy bőrbe varrva jobb haszon ígérkezik? Merthogy gabonakereskedő az a gyerek. Már ősztől telerakta a kálnoki ólakat herélt meg miskárolt bakonyi sertéssel, azok már a kést várják. Mi nyáron malacoztatunk, a hidasba öt süldő kerül, karácsonyra mind a padláson pihen. Ő meg százzal kezdi!

Kiért a sánc mögül, és a piac felé fordult. Eleddig szembe senki nem jött, a városka legszélső parasztja hagyta csak le szekerével nagy kalaplengetések közepette. Már látta a Rozália-kápolna csúcsát. Oda még úgy kétszáz lépés, jobbra fordul, onnan már látni a templom hátát. Zsémber öregasszony hátsójára emlékeztette, ettől mindig elkuncogta magát. Ezt még az Englerben sem merte megosztani a régi cimborákkal, mikor a savanyú pannonhali borokkal telt poharakat emelgették. Mit szólnának a népek, hogy ő hetven felett is pajzánkodik.

Jó helyre tette az üzetet ez a Csóka! Pont a templommal szemben! Hátul már a Kis-Duna zsembékjai, sarkán pihen a temető, jobbra-balra üres telkek, de elől már a Fő utca. Hátul betereli a disznókat, elől méri a portékát. A templomtérén meg mindenki megáll. Az idejükből már kicsoszogott öregurak, akik reggelente a padokon majd a bolt felé bámulva süttetik ráncsaikat. A parasztok mise után hunyorogva felsandítanak az égre, mit hoz az itt mindig fújó nyugati szél. A gabonakereskedők, akiknek lába alatt még ring a föld a hosszú al-dunai hajóút után. Kisasszonyok, akik, bár titkolják, de kéjesen majszolják majd otthonaikban a kis kolbászkákat, amit a cseléddel hozatnak az új hentestől. A vasutat építő kubikusok, akik az alföldi, avas is mennyei szalonnák emlékéért térnek majd be ide, meg azok a bihari legénykék, akik kalbásznak mondják a kolbászt. A sok fuvaros, aki Pozsony, Bécs meg Buda felől ide vetődik, inkább ezt a kedélyes, falusiasan egyszerű idillt választja, mint a dölyfös óvári polgárok vendéglátását. Bár az *Aranyökör*, ahova évente egyszer neki is illik átkocsizni a bálba Karola nap tájékán, komoly híre van a vándorok között. De ott bort mérnek, nem szalámit!

A macskakövön, amit a rebellió óta már kétszer cseréltek – köszönhetőn az ezer meg ezer társzekernek –, hangosan jajongtak a polgárok díszes kocsijai, melyekről a misére tartva le-le köszöngettek a városka első emberének. Ő büszke volt arra, hogy a csizmáját és nem a kerekeket koptatva járt ide. Hadd lássák a népek, hogy közibük való, kerges markú, kemény ember, bár savanyú kedvű, mint egy kálomista varjú. Bölcsességéért szerették, no meg volt egy titka, ami ötven éve nem került a város falain kívülre. Úgy vigyázták a népek, mint fogolymadár vigyázza árokparton pihegő fiókáit. Mikor fény gyúlt volna egy idegen fejben – legyen az kalmár, katona, garabonciás vagy hajós ember –, mindig odébb verdesték a szót, elaltatták azt a mécesst. Így vált ez a titok Moson titkává.

Néha azon kapta magát elrédve, hogy szemét lehunyva fura képeket lát, ködszerű alakokat, idegen tájakat, mesészerű tárgyakat és alakzatokat. Mikor gyerekkorában ezt elmesélte az apjának, pálcát kapott tíz körömrre, ezért nem is erőltette ebbéli tu-

dományát. De legénykorában, télen, az istálló melegében lepittyedt a szemhéja, és a szomszéd Katókát látta éppen belefordulni egy frissen vágott lékbe, a Bager-tó jegén. Rohanva szelte át a háromutcányi távolságot, és az utolsó pillanatban ragadta karon a kislányt. Azóta hitte is, tudta is, mit kapott ajándékba a Jóistentől erre az életre. Csendesesen fogadta, mint egy végzetes, nagy betegség hírért. Hordozza azóta is, és csak ritkán, nagyon csendben súgja meg másnak, mit mutat ez a jósgömb a koponyájában.

A templomba lépve, kalapját szorongatva baktatott végig a padok között. Ez a csodálatos barokk épület volt a város dísze. Az Úristen Háza. A benne lakó harang szép időben egészen a Fertőig meg északra, a nagy Dunán túlra vitte az üzenetet.

Távol vagy közel a harangszó? – gondolta, miközben fújtatva begyömösölte magát a számára fönntartott helyre. – Nem az számít! Hanem, hogy meghallja-e az ember! No, ez a Csóka Karcsi hallani fogja! – kuncogott megint. Még gyereke sincs, asszonya is friss. Lesz még járása többször ebben a házban.

– Gyónom a mindenható Istennek, és nektek testvéreim – még csak eddig ért a pap, de ő már máshol járt. Látta a Csóka Karcsi fiát, a kis Karcsit megszületni két év múltán. Látta a sok fuvarost, akik föltöltötték a ládáikat az illatos szalonnákkal, kolbászokkal és szalámmal. Hallotta a bolt redőnyének csikorgását, mikor hajnalban még a szemközi templomtornyot sem érte a nap, és hallotta az esténként lerohanó eresztékek visítását. Érezte az illatokat, a nyers, meleg húsét, a jégét és sóét. Prüszkölve fűtta ki orrlikaiból a belészállt borsot, köményt, kalocsei paprikát. Megfigyelte a hajnali állatvágásokat, a legények pontos rítusmozdulatait és a rendet! A rendet, amitől egy üzlet másfél száz évig is jó üzlet marad. Mert itt rend volt. Az inasok kötényei mint fehér bakák függtek a díszes csempék kampóin, a kések és bárdok tükrökként sokszorozták meg a terméket. Zsákok, fahasábok, tőkék, hústartó ládikák, füstöléshez használt rudak – minden tárgy alázatosan arra várt, hogy az ember hasznára legyen. Megtapintotta a kész árukat, megsimogatta őket: az érdes belű disznósajtot, a sima tetejű angolszalonnát, a meleg marhaprádból gyúrt parizert, a selymesen fényes páros kolbászt és a vakbélbe töltött szalámit, melyet legalább két hónapig lengetett a Dunától párás mosoni szellő a rácsos házikókban. Átélt ennek a művészetnek minden bűvöletét.

A munkájának élő Csókay Karcsit látta egy meleg nyári délelőtt a jégházban, amint felhevülve a maradék árut rendezte, meg aznap délután a Királydombon, a Pozsonyi Katonazenekar közelében ülve, ahol egyre csak a füléhez kapkodott. Másnapra megsike-tült. A hat segédje szájáról olvasott ezután, ha valamit nem értett volna, elővette zsíros kis noteszét, és abba íratta a mondanivalókat. Belibbent a képbe egy takaros asszony, az ötvenéves Mohl Ilonka, a mester felesége. Fehér kötényben és kedves szóval fogadta a boltba betérőket annak ellenére is, hogy a századforduló után két esztendővel új, nagy házat építettek fel.

A háború előtt két évvel a harmadik Csókay, aki a keresztségben szintén a Károly nevet kapta, átvette az üzemet. Polgármesterünk alélt pillái mögött a zsírtömbök zsírfo-lyókká dagadtak, jelezve, hogy a háborús kereslet megnövekedésével körmöcbányai ér-mékkal teltek meg a családi ládikók. Az emlékszerű ködben az arany vassá változott, és a lengyel fronton találta Károlyt, miközben az öreg ismét a műhelyben szorgoskodott. Egy valószínűtlen kép következett, a város a határra került, miközben az országban minden, de minden kicsinyebbé vált. Megrövidültek a poros utak, a folyók hossza és az

addig végtelen sínkígyók. Megfogytak a hegyek, kiürültek a bányák, a távolban maradtak el a tengerszemek. Kiüresedtek a lelkek is. Ebben a hitehagyott időben mosoni nyakas őseink mégis fejlesztették az üzletet. Volt a Rudolf ligetben egy hizlalda, abba ezer sertés fért. A kálnokiba meg ötszáz. Károly átépítette a vágót, megnagyobbította a szárítókat, a gépműhelyt. Istennek ez a kicsiny szeglete ismét virágzott. És a templom, a századfordulón még átépített, jó öreg templom fedte be az árnyékával minden este ezt a szegletet.

A polgármester átesett azon a vékony falon, amit az álom és az álmodozás közé feszítenek ki az angyalok. Vad horkanás jelezte, hogy a lebillent fejtől a levegő már nem képes utat találni telepíázott tüdejébe.

– Áldott vagy, Urunk, mindenség Istene, mert a te bőkezűségedből kaptuk a bort. Felajánljuk neked mint a szőlőtő termését és az emberi munka gyümölcsét. Ebből lesz számunkra a lélek itala. Micsoda képek! – gondolta rezignáltan. Mindig megviselnek, mint hajdanában a kocsmái démonok, meg a feslett erkölcsű asszonyok odaát a Fecske utcában.

A monoton kántálástól újabb képek táncoltak a szeme előtt. A Nagy Válságról sutogtak az emeleti szobák ereszei mögött. A falból valami ördögi masina révén már évek óta meleg áradt, de a szívük most jéghideggé dermedt. Estek az árak, 150 000 pengő volt a veszteség. Azután új háború jött, gyilkosabb, könyörtelenebb, mint az elődje. Zsír és szappan, zsír és szappan, éveken át. Itt nem számít a mívség, itt már az ördög büjt még a templom alá is. Azután valami szláv hörgés, kiabálás, szétguruló pengők sírása. Egy szívszorítóan keserves újjászületés? Még csak az sem. A harmadik Csókaytól az új állam elrabolta az üzemet. Az agya talán képes volt felfogni, de a szíve nem, egy Duna-parti messzi faluból költözött a túlvilágra. Tán a Duna, az kötötte még a mosoni élethez.

Egy másik Csókay, László szalutált keményen a polgármesternek. Katonazubbonyán díszlett a *Nagy ezüst vitézségi érem*, a Ferenc József által alapított *bronz és ezüst Signum laudis a kardokkal*, a *Károly-csapatkereszt* és a *Sebesülés érem három sávval*. Vitéz volt. Gyerekei, Kari és Laci, lánytestvéreket vittek az oltár elé, Mariskát és Erzsikét. Kariék gyermektelenek voltak, Laciéknak öt gyermeket adott az Úr, az államosításig keményen dolgoztak az ifjak is az üzemben. Lacit az új hatalom zaklatta, börtönbe került. Szabadulása után gyári munkás lett, de a további üldöztetés miatt a fővárosba költözött. Karit vegyész-mérnöknek taníttatták. A polgármester látta a jezsuitává nevelődött ifjút, amint a világ messzi tájain hirdette azt az ígét, melyet gyerekkorában reá sugárzott az oltalmazó mosoni templom. Olyan messze látott, mint még soha életében. Több mint száz évet repült már, mire Károlyt pappá szentelték. Látta őt Dél-Amerikában, a sivatagokban és a bányákban, majd a kanadai világvárosban, ahol magasabbak lettek a házak, mint a templomok. És megpillanthatta még újra a hazában, ennek a templomnak a padlóján térdepelve, amikor aranymiséjét ajánlotta az Úrnak. És látott még egy Csókayt, a doktorrá lett Andrást, amint henteskés helyett egy apró szikét forgat az agy alagútjaiban.

– ...és dicsőség mindörökkön-örökké. Ámen. Halkan szedelőzködtek az emberek, mire a polgármester is visszatért a jövőből. Felállt, és elgondolkozva kiment a templomból. Átnézett az út túlsó oldalára, ahol már gyülekeztek a mosoniak az avatásra. Mit mondjon ő nekik ezekkel a képekkel a fejében, látva a kezdetet és a véget? Az

igazán bölcs és sokszor élt emberek vidámságával jutott gyors döntésre: csak a múlt-ról beszél majd. Volt még pár perce, leült egy padra, és a szinte már nyári napba fordította arcát. És egy újabb üzemet látott, újabb évtizedeket galoppozva előre az időben. Mások a falak, más a föld és a tető, de az illatok! Az illatok ugyanazok, és visszatért a rend! A rend, amitől egy üzlet másfélszáz évig is jó üzlet marad. A szalámikon meg egy öreg császár arca mosolygott, aki most még csak huszonegy éves. De ugyanazok a vonások. Igen, az a Meroving vér! Ameddig ő itt őrködik, nyugodtan alhatnak a holtak.

Égette a nap, megrázkódott, mint hű eb eső után, és lassú léptekkel átdöcögött a túloldalra, ahol az Úr 1851. esztendejében, az ígéret havának 18. napján felavatta a Csókay-féle hentesüzemet.

Minotaurusz

RÉTI ATTILA (1963) mosonmagyaróvári születésű agrármérnök. A Tarandus Kiadó alapítója.